

PÄÄKIRJOITUS

UUTTA LUOVA TEORETISOINTI VAHVISTAA AIKUISKASVATUKSEN TUTKIMUSTA

AIKUISKASVATUKSEN TUTKIMUSKOHTEET – ihmiset, yhteisöt ja oppimisympäristöt – elävät ja muuntuvat ajassa. Ne haastavat tutkijan kulkemaan valppaana maailmassa ja tarkkailemaan uteliaana uusia ilmiöitä. Samalla tieteenekijän on pysyttävä avoimena omalle kasvulleen tutkijana. Kokeneenkin tutkijan on syytä kysyä itseltään, onko oma teoreettis-metodologinen ajatteluni ajan tasalla ja onko minulla valmius tarttua vaativiin tutkimusongelmiin.

”Mikään ei ole niin käytännöllistä kuin hyvä teoria”, kuuluu psykologi Kurt Lewinin maksimina tunnettu, hyväksi todettu ohje. Teoria on monessa mielessä empiirisen tutkimuksen apuväline. Tutkija tarvitsee taustateoriakseen aiemman tutkimuskirjallisuuden tarjoamaa ymmärrystä tutkimuskohteesta ja siitä, miten aihetta on tutkittu. Lisäksi hän tarvitsee tulkintateoriaa eli välineitä tarkastella tutkimuskohdetta tietystä näkökulmasta, tietynlaisena.

OMIEN TEOREETTISTEN LÄHTÖKOHTIEN kirkastaminen voi tuntua vaikealta, mutta sen ei pitäisi olla ylitsepääsemätöntä. Aikuiskasvatustieteilijä, yliopistonlehtori Risto Ikonen kiteyttää tutkimusteorian tehtävän seuraavasti:

”Peruslähtökohta on yksinkertainen: asiat on pyrittävä näkemään ja kuvailemaan niin selvästi ja perustellusti kuin mahdollista. Eikä vain asiat, vaan myös keinot ja tapa, jolla muotoiltu näkemys on saavutettu.” (Ikonen 2001, 447).

Teorioihin kannattaa suhtautua avoimen uteliaasti, vaihtoehtoja testaillen, kyseenalaistaen ja omaa näkökulmaa etsien. Erilaiset teoreettiset näkökulmat todellisuuteen tuottavat erilaista tietoa, ja siksi tutkijan on oltava tietoinen omista valinnoistaan. Toimivan teorian avulla tutkija voi muotoilla kiinnostavat tutkimuskysymykset ja tulkita mielekkäitä tuloksia.

POIKKITIETEELLISEN LUONTEENSA mukaisesti aikuiskasvatuksen tutkimuksessa on sovellettu lähitieteiden, kuten yhteiskuntatieteiden, psykologian ja sosiaalipsykologian, tulkintateorioita. Kiinnostavia käsitteellistyksiä on tuotu kotimaiseen aikuiskasvatuksen keskusteluun yleensä kansainvälisestä tutkimuksesta, mutta myös kotimaisin voimin on kehitetty tunnustusta saaneita lähestymistapoja.

Professori Yrjö Engeström ja kollegat kehittivät 1980-luvulla kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian pohjalta oman lähestymistapansa, kehittävän työntutkimuksen ja ekspansiivisen oppimisen mallin. Engeströmiläistä lähestymistapaa soveltavien tutkijoiden joukko on vuosikymmenten aikana kasvanut, ja tutkimuskohteet ovat laajentuneet työorganisaatioista mitä moninaisimpiin yhteiskunnallisiin toimintoihin. Sirpa Ylimaula ja Hanna Toiviainen soveltavat lähestymistavan tarjoamaa ekspansiivisen toimintajärjestelmän mallia nuorten työpajatoiminnan oppinollistamisen tarkasteluun (s. 213).

TEORIOIHIN KANNATTAA SUHTAUTUA AVOIMEN UTELIAASTI, VAIHTOEHTOJA TESTAILLEN, KYSEENALAISTAEN JA OMAA NÄKÖKULMAA ETSIEN.

Toinen kulttuurihistoriallisesta teoriasta ammentava tulokas aikuiskasvatuksen tutkimuskentällä on subjektitieteellinen lähestymistapa. Siinä, toisin kuin toiminnan teoriassa, ollaan kiinnostuneita nimenomaan yksilön, subjektin, kokemuksesta. Teorian tarjoamilla käsitteillä voidaan tutkia aikuisten kokemuksia, oppimista ja toimijuutta arkielämän käytänteissä. Dosentti Jussi Silvonen, lähestymistavan uranuurtaja Suomessa sekä teoriaa edelleen kehittäneet yliopistonlehtori Teemu Suorsa ja yliopisto-opettaja Maria Peltola tutkivat subjektitieteen käsittein etäopiskelijoiden arkea ja toimijuutta (s. 184).

TUTKITTAVAA ILMIÖTÄ kuvaavia tai metodologisia malleja voidaan soveltaa teorialähtöiseen ja teoriasidonnaiseen empiiriseen analyysiin. Teorialähtöisessä sisällönanalyyysissa olemassa olevia teoreettisia käsitteitä sovelletaan uudessa yhteydessä. Teoriasidonnaisessa analyysissä taas ajatellaan, että aineistosta tehdyistä havainnoista löytyy yhteys teoriaan, vaikka aineiston analyysi ei suoraan perustukaan valmiiseen malliin. Teoriasidonnaisessa prosessissa vuorottelevat aineisto- ja teorialähtöinen päättely eli aineistosta löytyvien teemojen teoreettinen ymmärtäminen.

Jotkut aikuiskasvatuksen tutkijat vierastavat vahvaa sitoutumista tiettyyn teoreettis-metodologiseen koulukuntaan ja kokevat sen rajoittavan luovuuttaan: valmiit mallit voivat johtaa todellisuutta yksinkertastaviin tulkintoihin. 2010-luvulla vahvistunut postkvalitatiivinen kritiikki kohdistuu vakiintuneisiin laadullisen tutkimuksen metodologisiin konventioihin ja oletuksiin tiedon muodostuksesta. Vakiintuneiden tutkimuskonventioiden kyseenalaistaminen am-

mentaa poststrukturalistisesta, posthumanistisesta ja uusmaterialistisesta teoriasta.

RATKAISU EI OLE KUITENKAAN luopua teoriasta. Postkvalitatiivisia lähestymistapoja kehitelleet amerikkalaiset kasvatustieteilijät Alecia Jackson ja Lisa Mazzei (2012) kehottavatkin tutkijoita rohkeasti ”ajattelemaan teorian avulla”. Tulkinta rikastuu, kun empiirisiä havaintoja luetaan suhteessa teoriaan ja teoriaa ymmärretään uudella tavalla tuoreen empirian avulla. Ajattelun rikastamiseksi samaa aineistoa voidaan analysoida rinnakkain erilaisilla teoreettisilla linsseillä. Myös ”aineisto” ymmärretään rajalliseksi, epätäydelliseksi ja muuntuvaksi prosessiksi, jolloin tutkimukseen osallistuvien kokemukset ja kertomukset pysyvät avoimina uudelleen kertomiselle ja muistamiselle – eivät vain yhden tulkinnan totuudelle. Tavoite on tehdä näkyväksi sosiaalisen todellisuuden moninaisuutta, monikerroksellisuutta ja ristiriitaisuutta.

Avoimuus uudenlaisia teoretisointeja ja tutkimuksen tekemisen tapoja kohtaan pitää tieteenalan vireänä ja elinvoimaisena. Tutkijan uteliaisuutta ja rohkeutta uuteen – niitä myös *Aikuiskasvatus* pyrkii sisällöllään ruokkimaan.

Ulpukka Isopahkala-Bouret

LISÄÄ AIHEESTA

Ikonen, R. (2001). Teoria kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. *Kasvatus* 32(5), 437-449.

Jackson, A. & Mazzei, L. (2012). *Thinking with Theory in Qualitative Research Viewing Data across Multiple Perspectives*. Abingdon, Oxon: Routledge.